

„Husákovy“ versus „Havlovy děti“

czso.cz/csu/czso/52002e2055

Disproporce ve velikosti generací je jednou z příčin, proč je míra nezaměstnanosti v České republice jednou z nejnižších v Evropské unii. A patrně tak ještě dlouho zůstane.

Gabriela Strašilová, odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí

Pojmem „Husákovy děti“ se označuje silná populační vlna, která se zvedla na počátku 70. let. Svého vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se v bývalé České socialistické republice narodilo 194 215 živých dětí, což činilo hrubou míru porodnosti 19,4 ‰. V té době se totiž realizovala propopulační státní politika Komunistické strany Československa, kterou tehdy vedl generální tajemník Gustav Husák. Podpora rodičů měla povahu novomanželských půjček, nového bydlení v panelových domech nebo zvýšených přídávků na děti. Není proto divu, že lidé, kteří se narodili v letech 1973–1976, jsou v současné populaci České republiky nejpočetnější skupinou. Na konci 70. let už začaly socialistickému státu docházet finance. Strana proto podporu rodičům zredukovala a porodnost se opět začala snižovat. S nadsázkou se tedy dá tvrdit, že propopulační politika vedla k větší nerovnováze ve složení obyvatelstva. Někteří odborníci termín „Husákovy děti“ považují za poněkud nepřesný a zavádějící. Podle nich nárůst porodnosti způsobila populačně silná poválečná generace. Kvůli nejisté situaci koncem 60. let řada párů rodičovství odložila. Generace „Husákových dětí“ vyrůstala v prostředí, ve kterém nezaměstnanost neexistovala, protože byla nezákonná, nepracovat bylo trestným činem příživnictví a udržovala se umělá zaměstnanost. S nezaměstnaností se začaly „Husákovy děti“ setkávat až v dospívání a při nástupu na pracovní trh. Po roce 1989, kdy se hospodářství transformovalo a lidé mohli začít podnikat, měla tato generace mnoho příležitostí k seberealizaci. Vzhledem ke svému počtu byly „Husákovy děti“ zvyklé na silnou konkurenci ve škole i v zaměstnání. Proto pro ně nebyl problém se v práci prosadit. Nyní je „Husákovým dítětem“ okolo 40 let, mají své rodiny, jsou na vrcholu pracovní kariéry a patří do věkové skupiny s nejvyšší hrubou mzdou. Až jednou odejdou do starobního důchodu, důchodový systém by se mohl zhroutit. Při zachování stávajících podmínek by totiž pracující mohli mít potíže tak početný zástup seniorů „uživit“. S klesající porodností se totiž dlouhodobě snižuje počet pracujících, kteří připadají na počet důchodců. Zároveň však dojde k uvolnění velkého množství pracovních míst, což by mělo dnešní generaci dětí zaručit dostatek pracovních příležitostí.

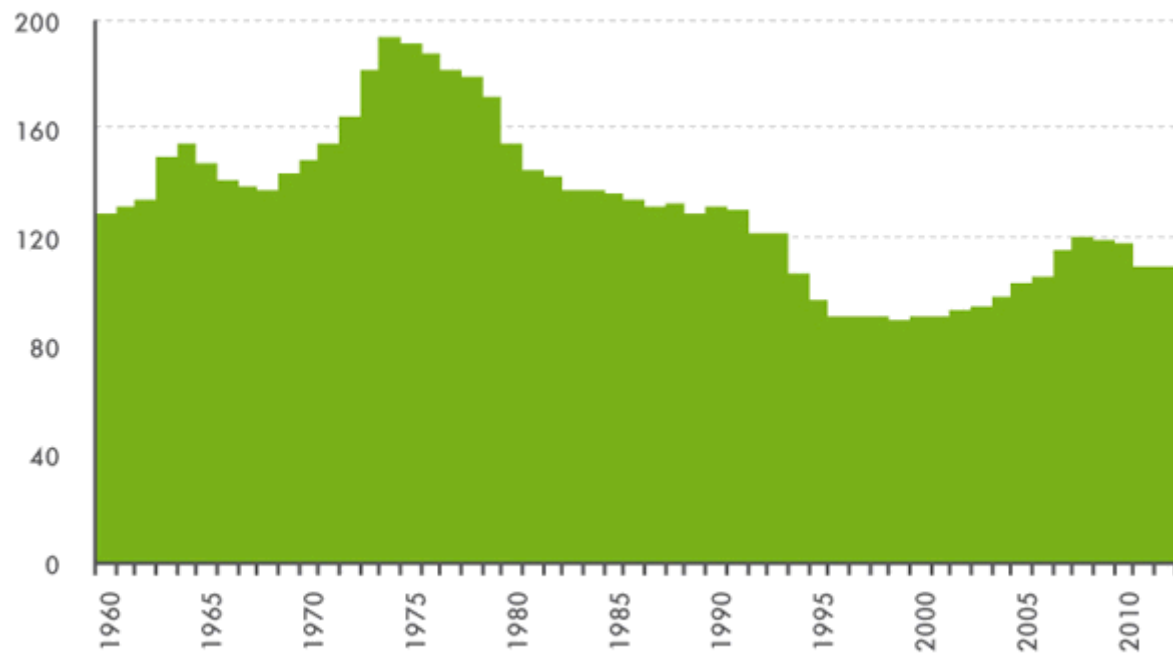
„Havlovy děti“

Zatímco v roce 1974 dosahovala úhrnná plodnost hodnoty 2,43 dítěte na ženu, v roce 1990 to už bylo 1,89 a v roce 1999 pouze 1,13. Počet živě narozených dětí tedy klesal, v roce 1990 se jich narodilo 130 564, hrubá míra porodnosti dosahovala 12,6 ‰ a o devět let později se počet narozených dětí snížil na 89 471, přičemž hrubá míra porodnosti činila 8,7 ‰. Příčin této situace je jistě celá řada. Období po roce 1989 otevřelo jiné možnosti realizace v osobním a profesním životě. V době transformace národního hospodářství došlo hned v prvních letech k dramatickému nárůstu cen potravin a dalšího nezbytného zboží. Začátkem roku 1991 byly zrušeny výhodné novomanželské půjčky.

Kromě nižší plodnosti došlo k oddálení rození dětí do vyššího věku. Průměrný věk matky při narození prvního dítěte v roce 1990 byl 22,5 let a dále se zvyšoval. V roce 2001 pokořil hranici 25 let a ani tady se nezastavil. Vzdálenost mezi jednotlivými generacemi se proto stále prodlužuje. V roce 1994 se porodnost dostala pod úroveň úmrtnosti a poprvé od roku 1918 se růst populace České republiky přirozenou měnou zastavil. Tento trend pokračoval až do roku 2006, kdy se porodnost po 13 letech vrátila nad úroveň úmrtnosti. Početně nejmenší ročník je 1999, kdy se narodilo pouze 89 471 živých dětí (8,7 ‰). Prodlužuje se i doba studia. Ve školním roce 2011/2012 přijaly vysoké školy 62 % absolventů středních škol. Bakalářské studium se už leckde stává nutnou nástavbou na středoškolské vzdělání. K rozdělení na bakalářská a magisterská studia u nás došlo víceméně formálně. Titul bakalář se u nás začal používat v roce 1999 a zatím nemá v ČR tak dlouhou tradici. Více než 80 % bakalářů proto pokračuje dál v magisterském studiu. V tomto směru platíme za světový unikát. Za posledních deset let se počet studentů zvýšil z 220 tis. na 381 272 studentů, z toho na soukromých školách jich studuje 48 392. Mnozí vysokoškoláci však studují obory, které nemají v praxi uplatnění. A pokud ano, uplatní se jen malé množství odborníků. Téměř třetina středoškoláků se hlásí na humanitní obory VŠ. „Havlovy děti“ spadají do věkové kategorie 15–24 let. V této skupině je také vysoká míra nezaměstnanosti. V roce 2012 dosáhla hodnoty 19,5 %. Dá se očekávat, že ti, kteří už nestudují, ale aktivně si práci hledají, budou-li na trhu práce neúspěšní, časem ztratí motivaci budovat svoji kariéru. Řada vysokoškoláků proto bere za vděk pozicemi, které ani zdaleka neodpovídají jejich kvalifikaci. Čtyři až pět let po ukončení studia tak pracuje mimo svůj obor každý čtvrtý vysokoškolák. Činí tak jenom proto, že ve svém oboru nemohou najít uplatnění nebo nemají požadovanou praxi. Je otázkou, proč se stále studují obory, o jejichž absolventy nemají zaměstnavatelé zájem. Velká poptávka ze strany podniků je zejména po absolventech vysokých škol s technickým zaměřením. Vždyť v průmyslu a stavebnictví pracuje 38 % všech zaměstnanců. Velmi dobré uplatnění tedy mají i kvalifikovaní řemeslníci vyučení hlavně v oborech týkajících se strojírenství a elektrotechniky, kterých je ale nedostatek.

V roce 1994 se porodnost dostala pod úroveň úmrtnosti a poprvé od roku 1918 se růst populace České republiky přirozenou měnou zastavil.

Počet živě narozených dětí v období 1969–2012

Zdroj: ČSÚ